

DET SOM ER BORTE OG DET SOM STÅR IGJEN

John K. Raustein (f. 1972) har gjort seg bemerket som en tydelig og særegen stemme på tekstil- og billedkunstfeltet. Helt siden debuten i 1998 har han utforsket tekstiltradisjonen og håndverkets muligheter materielt, teknisk og konseptuelt, som assosiative objekter og sosiale kommentarer. Kunstnerskapet drives av trangen til å utforske nye tekstile muligheter med mål om å trenge dypere inn i spørsmål vedrørende identitet og erindring, men også erfaringen av dagsaktuelle begivenheter spiller en viktig rolle.

Raustein overskrider den tradisjonelle skillelinjen mellom kunsthåndverk og billedkunst. Han står fjellstøtt i tekstiltradisjonen, med en materialforståelse og en håndverkskunnskap som frem til nå særlig har vært betegnende for kunsthåndverksfeltet. Samtidig har tekstilskulpturenes tredimensjonale og konseptuelle karakter gjort det utfordrende å lese hans produksjon innenfor en snever kunsthåndverksramme. Det plasserer ham like tydelig innenfor billedkunstfeltet. En slik overskridende praksis har blitt stadig vanligere i kunstfeltet, og skyldes blant annet den store oppmerksomheten materialbasert kunst har fått de senere årene. Kvaliteter knyttet til håndverk, tekstur og fysisk fremtredelse oppvurderes. Det er en blomstringstid for det som tar tid, for historie og tradisjon, teknikk og materialkunnskap – ord som definitivt er dekkende for Rausteins kunstneriske tilnærming til tekstiltradisjonen.

Titteskaps-scene

Inspirasjonen fra og konnotasjonen til teaterets scenografiske tablåer ser vi spor av gjennom hele Rausteins kunstnerskap, men aldri har det kommet så tydelig til uttrykk som i utstillingen «Bort fra vinduet og inn i lyset». Utstillingen bygger videre på utstillingen «...mens du blir til jord» (Galleri KRAFT, 2016) og blir sluttført med en utstilling i overlyssalen i Kunstnerforbundet i 2019. Triologien gir mulighet til å forfølge ideer og tanker gjennom flere utstillinger og dialogen mellom de ulike delene tilfører hver enkeltutstilling nye dimensjoner.

Vårt første møte med utstillingen er fra gaten utenfor Trøndelag senter for samtidskunst, hvor glassfasaden lar oss betrakte de delene av utstillingen som ikke er skjult bak en monumental installasjon av tepper. Den rager fire meter i været og fyller nesten hele det første rommet. Galleriet er som en titteskaps-scene, hvor glassveggen mot gaten utgjør den fjerde veggen. Innenfor spiller kunsten ut sine bilder og fortellinger. Fra hverdagen ute trer vi inn i fortellingene og blir en del av dem, som aktører i dette forunderlige universet. Umiddelbart fanges vi inn av utstillingen. Midt imot oss lyser tekstilet som kan være en ledetråd for hele utstillingen, som en prøvelapp viser det Rausteins tematiske kart over eget repertoar. Den er dekket med former og farger vi finner igjen i utstillingen og som han utforsker både som todimensjonal og tredimensjonal form. Et eksempel er sirkelen. Vi finner den igjen som positiv (fylte, lange former som henger ned) og negativ form (tomme ermer), lommer eller bare som en konturlinje. Og inne blant kjente former har et nytt formalt element kommet til, vinkelen. En av tekstilene er dekket av vinkler, som sett på avstand minner om aks i en åker som blåser i vinden. Men formen har opphav til Rausteins minner om fiskebensmønsteret i farmorens parkettgulv, vinklene på fosterfarens kapteinjakke og de afrikanske tekstilene i nabolagets misjonærhjem.

De nevnte enkeltverkene inngår i en større sammenheng av tepper hengt lag på lag fra en rammekonstruksjon, et skjelett av kvadrater i ulike størrelser. Det er vanskelig å gi en utfyllende

beskrivelse av alle variasjonene i de tekstile motivene som er benyttet i denne installasjonen. Her er kontraster mellom farger, lys og mørke, fritthengende eller sammenrullede tekstiler og hele flater eller oppløst i rouleauer (tøystrimler sydd sammen til en rør-form). Men vi finner også verk som oppleves som en overgangen fra det ene til det andre; hvor tekstilet gradvis løses opp i et vell av rouleauer. Sjøktene mellom tekstilene danner hemmelighetsfulle rom som det er fristende å smyge seg inn i, men vi blir hindret av myke steinforme som tetter passasjene. De er utflytende, nærmest punkterte og sacco-aktige.

En av tekstilene består av rouleauer som minner sterkt om fillete ermer fra skjorter som ingen lenger bruker. Slapt henger de fra rammeverket. Det skjøre preget understrekes av verkets farge, et vagt grønnskjær. Det er som om kunstneren vil minne oss om gleden over den gryende våren og de sarte, grønne museørene som gir trærne et slør av grønt. Men det gir også et vagt ekko av Billie Hollidays *Strange fruit*. Alvoret er aldri langt fra gleden, humoren aldri langt fra vemodet, i Rausteins tekstile arbeider.

Verkene springer ikke bare ut fra en formal interesse for tekstile variasjoner, men også for deres narrative potensiale. Noen verk bearbeider samtiden, andre reflekterer over minnemateriale. Et eksempel fra utstillingen er den store tekstilen som består av en mosaikk av sorte og blå lapper. Den er montert på det bølgende, blåsorte draperiet som dekker hele den ene veggen i lokalet. Det tredje sjiktet krager ut i rommet, en form bestående av pute på pute med en og annen rouleauer tytende ut. Det store «lappeteppe» er satt sammen av stoffstrimler som er revet, ikke klippet. Dette skaper liv og dynamikk i verket. Tekstilarbeid er inspirert av billedhogger Hugo Frank Wathnes (1932-2017) offentlige utsmykning *Svarthåla* (1985), som preger inngangsfasaden til kommunehuset i Randaberg. Verket var Rausteins første møte med en offentlig utsmykning.

Gjennom hele prosessen frem mot utstilling arbeidet Raustein på dette verket. Det var en måte å samle seg på mens han kontinuerlig jobbet med de andre verkene – en rolig og repeterende aktivitet, knyttet til hånden, materialet og det konkrete ved arbeidet. Dette konsentrerte, sakte, erfarings- og kunnskapsbaserte arbeidet som håndverket representerer, har vært og er en tydelig tendens i samtidskunsten. Og det er en holdning som gjennomsyrrer hele Rausteins oeuvre. Materialitet, teknikk og kvalitet er igjen blitt hedersord. Tekstile arbeider appellerer til våre sanser gjennom sin stofflighet. Trangen til å undersøke materialets struktur og kjenne på stoffets tyngde er sterk. Det har skjedd en materiell vending bort fra post modernismens fokus på pluralitet, en lek med tegn, parafraaser og ironi. Som en kontrast til dette er Rausteins verk fylt av fortellinger forankret i hans biografi og samtiden, som han etterstreber å forene. Biter og brokker som samles til en identitet.

Bort fra vinduet

Så vender vi oss bort fra lyset og trer inn i det dunkle rommet omgitt av bølgende draperier langs alle vegger, fra gulv til tak. Det er noe lett foruroligende ved alle disse stoffene – der er som om de skjuler noe. Raustein benytter unnselig metervare på rull og beholder fargene som de er: sort, blått, grått og lys oliven grønt. De er uten vitalitet og glød. Kvaliteten på tekstilen er matt og uten tekstur – et dødt materiale som synes å sluke lyset og lyden. Raustein benytter ikke stoff som bærer med seg fortellinger om den brukssammenhengen det har inngått i, som f.eks. gjenbruksmaterialer gjør det: strømpebukser, fløyel eller syntetisk neon. Stoffet bærer ikke med seg fortellinger.

Den ene frittstående skulpturen innerst i utstillingen trer frem fra det mørke draperiet på veggen bak, som en manifestasjon av motlys og bare svakt opplyst i det skyggefulle rommet. Det mannshøye, kvadratiske rammeverket er dekket av rynket, sort tekstil og ovale former, som den hårete kroppene til et leddet insekt. Overflaten er dekket med strimler eller rouleauer. Det minner om noe man kunne finne i den franske kunstnerens, Louise Bourgeoises, mørke univers, men samtidig med et umiskjennelig Rausteins fingeravtrykk.

Ikke alle skulpturene er frittstående, mange av dem er vegghengte. Foldenes monotoni avbrytes av former som stikker ut av veggen, eller ligger som «flak» utenpå slik at det skapes flere sjikt. Seks stykker montert på rekke og rad har form som bløte bokser. De kan minne om malerier, hvor malingen er erstattet av ulike tekstile motiver. En av dem er dekket av jare på jare. De frynsete kantene på stoffene regnes som et ubrukelig restmateriale, men her er de satt sammen til noe som kan minne om et non figurativt, modernistisk maleri. Et annet er satt sammen av biter som til sammen gir dystre assosiasjoner til krigskirkegårdens rekker av hvite kors. Men vi vet ikke, for kunstneren har ikke gitt oss mer en liste med titler til å lede oss. Vi må selv fordele dem rundt.

Medskapere

Ved å tre inn på «scenen» og inn i Rausteins scenografi endres vår rolle fra passiv betrakter til aktiv deltager. Publikum blir medskaper i Rausteins fortellinger, betrakterens erfaringer og forestillinger møter kunstnerens. Raustein har som nevnt satt titler på verkene, men lar oss fritt velge hvilken tittel som tilhører hvert enkelt av verkene på bakgrunn av våre egne assosiasjoner. Verkestiltene har poesiens billedskapende evne og flertydige karakter. De kunne smeltes sammen til et dikt der setningene er vilkårlig satt sammen og stadig kan endres til nye rekkefølger:

*Bølger om natten
Lyden fra skyggene
Berberishekken
Svarthåla
Det som holdt deg våken
Usynlige gjerder
Dager uten natt
Dagene som ikke virket
Vibå komme vist ikkje mer
Fortell heller noe kjekt
Fem dager i minutter
Dagene som går i ett med veggen
Når alt faller på plass
Høyt over bakken*

Rausteins tekstile praksis uttrykker en tydelig sensibilitet for verdens beskaffenhet og hans nærmeste omgivelser. Han benytter sitt eget liv som ressurs: flyktige øyeblikk eller dagsaktuelle hendelser av skjellsettende karakter, minner fra barndom og oppvekst danner grunnlaget for å si noe allment og generelt. Med utgangspunkt i egen biografi undersøker Raustein hvordan vi formes som individer.

De åpne titlene, verkenes ekspressive karakter og den grundige håndverksmessige kunnskapen som preger utførelsen gir rom for publikums egne fortolkninger.

For virkelig å forstå Rausteins symbolikk fullt ut er man avhengig av kunnskap om hans biografi. Dette er et trekk ved flere bekjennende og biografisk orienterte kunstnere, som eksempelvis den franske kunstneren Louise Bourgeois, og for den saks skyld hennes arvtager engelske Tracy Emin. Som Bourgeois lar Raustein gjenstander og objekter være symbolske uttrykk for egne minner og erfaringer: om sårbarhet, ensomhet og følelsen av å stå utenfor fellesskapet. Samtidig appellerer til betrakterens egne erfaringer ved å utnytte til fulle tekstilenes og treverkets assosiative potensial.

Raustein fristiller betrakteren ikke bare tematisk men også romlig: Den tradisjonelle posisjonen hvor man styres av monterings kronologi er erstattet med en fri bevegelse i rommet. Installasjonen åpner for vår romfølelse, berøringssansen, for hvordan lyset faller inn i rommet og filtreres og hvordan lyden endres og akustikken på virkes av rommets høyde og materialenes karakter.

Inspirasjonen fra det scenografiske

Vi finner en tydelig utvikling fra det konkrete til det abstrakte, ekspressive og romlige i Rausteins kunstnerskap, også nå det gjelder det scenografiske. Fra installasjonen *I'm Trying to be a Handyman* (2000), hvor et stueinteriør er påført broderier av verktøy og maskindeler, til det stedsrelaterte, abstrakte og poetiske i «...mens du blir til jord» og «Bort fra vinduet og inn i lyset». Den romtilpasning som en stedsspesifikk totalinstallasjon krever, kan spores tilbake til blant annet *Kollaps* (Kunstnerne Hus, 2010). Verket ble ved en senere anledning tilpasset utstillingslokalet på Hå gamle prestegård i 2012 og fikk et nytt innhold. Tittelen ble endret til *Hvis ikke greinå me sidde på gir itte så forstår eg ingenting, ingenting*.

I de to siste utstillingene har stedstilpasningen blitt total, slik at utstillingen og rommet fremstår som ett verk bestående av deler som går opp i en helhet større enn seg selv. Raustein har i «Bort fra vinduet og inn i lyset» arbeidet mer intuitivt med tilpasningen til rommet enn tidligere. Enkeltverkene er utformet i forkant, men får først sin endelige form i dialog med rommet. Det er et dristig prosjekt.

Registeret utvides

I «Bort fra vinduet og inn i lyset» er inspirasjonen fra teater, installasjonskunst og poesi tydeligere enn før. Utstillingen er et resultat av at Raustein i stadig sterkere grad har formulert utstillingene rundt et samlende tema, slik at betrakteren beveger seg inn i et eget univers hvor enkeltverkene forenes i en totalinstallasjon. Registeret utvides stadig. Han spiller videre på tidligere teknikker, motiver og tema, men tilfører stadig noe nytt. Gamle verk omformes når de settes sammen med nye verk, eller redefineres i nye kontekster. De tematiske trådene løper parallelt, slynger seg sammen og nøstes ut. Raustein foretar ingen sprang eller totale brudd. Kunstnerskapet fremstår som en erkjennelsesprosess. I «Bort fra vinduet inn i lyset» oppfordrer Raustein oss til å vende oss bort fra hverdagen og mot en indre vandring hvor erfaringer og minner belyses.

Janeke Meyer Utne